

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 11.05.26

Om leksikonet: https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/om_leksikonet.pdf

Sang

(_sjanger) Musikkstykke framført enten kun ved bruk av den menneskelige stemmen eller med stemmen og ett eller flere musikkinstrumenter. Det kan være én eller flere personer som synger (korsang). Sang er tett knyttet til ulike musikalske stiler, f.eks. blues, jazz og rock. Det finnes en lang rekke sjangrer inn sang, bl.a. vuggesang, julesang, arbeidersong, sjømannssang, soldatsang, nasjonalsang, lied, opera-arie. Noen sanger er knyttet til bestemte geografiske steder og synges på dialekt.

Som en metafor/sammenligning kalles bestemte fuglelyder for fuglesang.

Den tyske forskeren Rainer Noltén er blant dem som har framhevet fellesskapsopplevelsen og solidariseringen som kan oppstå gjennom felles sang (<https://literaturkritik.de/noltenius-dichtung-fest-und-alltag-durch-dichterfeste-zur-nationalen-einheit,31244.html>; lesedato 24.04.26).

På fransk ga Alain Bergerat i 2022 ut boka *Frankrikes historie gjennom sanger (L'histoire de France à travers chants)*, som bruker temaer i sanger gjennom flere århundrer til å forklare hendelser i fransk historie. Sanger kunne f.eks. bringe nyheter fra hoffet til folket som ikke kunne lese. Historiske hendelser som opprør og hungersnød kunne bli temaer i sanger. Andre grupper enn de rike og mektige kom til orde i sangene. Noen ideer unnslopp sensuren fordi de ble uttrykt i sanger.

Den franske naturalisten Émile Zolas romaner, bl.a. *Germinal* (1885) og *Jorden* (1887), ga opphav til sanger med aggressivt innhold rettet mot undertrykkende gruveeiere og andre maktpersoner som gjorde seg fete på folkets slit (Dousteyssier-Khoze 2000 s. 148).

Under 1. verdenskrig var det soldater som “used to sing to the tune of “Auld Lang Syne,” in trying to find some reason for the suffering they’re undergoing. “We’re here because we’re here because we’re here because we’re here.” It never gets much more sensible than that.” (krigshistoriker Joe Persico i http://www.pbs.org/newshour/bb/military/july-dec04/veteran_11-11.html; lesedato 21.08.13)

Dikt og sanger kan være propaganda som agiterer for en politisk sak eller ideologi. Et eksempel fra 1. verdenskrig er sanger av tyskeren Georg Freiherr von Ompteda, som i 1914 publiserte *Tyske heltesanger: Dikt fra krigsåret 1914*. Teksten i den nasjonalistiske sangen “Det tyske flagget” er slik (her oversatt av HR uten enderimene i den tyske originalen):

“Det tyske flagget det skal vaie
Ellers vil vi ikke leve!
Vil seire eller gå under,
Nåde blir ikke gitt!
Den som faller, han faller! Slå løs! Slå løs!
Heller døden enn ikke å være tysker!
Tyskland, stå opp!

Det står om gård, det står om hjem,
Det står om død og liv!
Trekk det gode, tyske sverd,
Nåde blir ikke gitt!
Den som faller, han faller! Slå løs! Slå løs!
Heller døden enn ikke å være tysker!
Bismarck, våkn opp!

Kommer dere på sjøen, kommer dere på land –
Nåde blir ikke gitt!
Flagget vaier fra fjell og strand –
Tyskland har evig liv!
Den som faller, han faller! Slå løs! Slå løs!
Heller døden enn ikke å være tysker!
Tyskland hurra!”

(Otto von Bismarck var sentral i samlingen av det tyske riket i 1871 og var rikskansler i 1871-90.)

“In Australia some of the Aboriginal peoples navigate their territory through series of short songs popularly known as songlines. In addressing a network of both mythical and tangible landmarks, the songlines together constitute a catalogue of local route systems – in essence, a map delineating the geographical, spiritual, social, and historical contour, of their environment. [...] in Kangra, a town in Himachal Pradesh, northwestern India, older women sing a type of song known as *pakharu* to contemplate and comment on the hardships of married life.” (<https://www.britannica.com/topic/oral-tradition>; lesedato 10.07.17)

“The best-known foreign work-song is perhaps the Russian ‘Song of the Volga boatmen’, which was probably first shouted in chorus generations ago by peasants towing their boat along the river.” (Lyon 1931 s. 51)

I amerikanerne Moss Hart og Irving Berlins revyforestilling *As Thousands Cheer* (1933) er det en sang med tittelen “Supper Time” som handler om lynsjing, med en afroamerikansk kvinne som sørger over sin manns død.

Per Vollestad's bok *De sang for livet: Om norsk motstandskamp og forbudte sanger under annen verdenskrig* ble utgitt i 2022. “Salmer, nidviser og kampsanger spilte en viktig rolle på Grini, og i *De sang for livet* ønsker Vollestad å “synliggjøre sangens og kulturens store betydning for et folk i krise”, og skrive om “sangen som selvoppholdelsesdrift”. Svært mange sanger, kjente og ukjente, er blitt inkludert i sin helhet, noen transkribert på kav dialekt og med tilhørende noter. Resultatet er både oppslagsverk og tidsbilde, sang- og historiebok. [...] Sang var billig og lett tilgjengelig underholdning, og ble derfor et yndet verktøy for å motsette seg okkupantmakten etter 9. april. I tiåret frem mot krigsutbruddet hadde i tillegg radiomediet revolusjonert måten nordmenn forholdt seg til sang og musikk på – den kunne deles, også på tvers av landegrenser. [...] sensurmyndighetenes ufrivillig morsomme forsøk på å stoppe nyskrevne revy- og sangnumre, særlig fra kretsen rundt teateret Chat Noir i Oslo: “Alle tekster som omhandler ‘lykken som kommer’, ‘vanskeligheter som går over’, ‘optimisme’ o.l. er farlige når det ikke direkte sier hva det er som er lykken og hva det er som gir høve til optimisme”, lyder en av innvendingene. [...] Det var ikke måte på hva som kunne utgjøre en trussel mot okkupasjentene – fransk, engelsk, svensk og all “jødisk” musikk ble raskt forbudt, det samme gjaldt “[u]tpregede swingmelodier”. Alle, fra Bærums Verk Musikkorps til Drammen guttekor ble underlagt sensur, og jo mer omfattende sensuren var, jo mer utspekulerte ble revyforfatternes forsøk på å innlemme subtile spark mot Quisling og okkupasjonsmakten i numrene sine. “Jeg sier alltid til meg selv ‘*husk din taushetsplikt!*’ Derfor mangler denne visa små poenger hist og her”, sang revyskuespiller Einar Rose i krigens første år, til dundrende applaus fra et opprørske publikum. [...] flere havnet på Møllergata 19 og sonet lange straffer på Grini eller i Sachsenhausen kun for å synge eller distribuere illegale kampsanger, eller for å ha spilt Kongesangen på orgel. Selv sang i lukkede selskaper var straffbart, og flere kjente revyprofiler ble til slutt nødt til å rømme landet. Vollestad skildrer hvordan unge dødsdømte på Grini brukte sine siste timer til å synge “Fedrelandssalmen”, ifølge Odd Nansen et symbol på deres “ubøyelige, seige vilje” [...] Den tyske okkupasjonen var en tid der det ordinære var ekstraordinært, og det hverdagslige farlig. Det kom et nytt alvor over salme- og julesangene som ble sunget i kirken, og over de frekke drikkevisene, som plutselig kunne fungere som “et indre forsvar mot terror og propaganda”, for å låne ordene til en av Grinis mange fengslede sangfugler. Det at så mange av disse visene nå er samlet, kontekstualisert og satt til noter er av stor kulturhistorisk betydning.” (Johanne Elster Hanson i *Morgenbladet* 29. juli–4. august 2022 s. 38-39)

““Jeg hater måker”, sang nå avdøde Odd Børretzen[:]

“Måker eier ikke samfunnsånd
skal ha skal ha skal ha

jeg tør ikke tenke på hvilket parti de ville ha stemt på hvis de hadde hatt stemmerett.”

For noen år siden tok måkemishandlere i bruk sangen på sine nettfora. I 2010, etter flere grove mishandlingssaker, valgte Børretzen å snakke måkens sak gjennom dyrevennorganisasjonen Noah. Han presiserte at sangteksten ikke var bokstavelig ment, og slett ingen oppfordring til måkedrap. [...] Facebookgruppen Måker, som ble startet for å motvirke måkehat i samfunnet, har i dag 1007 medlemmer – nesten tre ganger flere enn hatgruppen den oppsto i protest mot.” (Maren Næss Olsen i *Morgenbladet* 25.–31. januar 2013 s. 12)

“I boka *Månen den gule. Magi og poesi ved leggetid* skriv Sigrid Bø Grønstøl vakkert om ursituasjonen der ein forelder sit med eit barn og syng voggeviser. Over språk-, lande- og kulturgrenser finn ein denne poetiske innføringa i livet og språket.” (*Morgenbladet* 4.–10. mai 2012 s. 42) “Barn er stort sett veldig glade i sang og musikk, og uansett hvilken stemme foreldrene har, liker de å høre dem synge. Å synge sammen med barnet er ikke bare koselig, men det hjelper også barnet i språkutviklingen. Gjennom sangenes rim og rytme blir barnets språksanser stimulert. Sangbøker er til god hjelp også for de voksne idet de lokker frem sangskatten som de voksne kanskje trodde var glemt. Ved å benytte seg av sangbøker, skjønner man fort hvor mange sanger man egentlig kan. [...] Kaptein Sorte-Bill og 40 andre kjente Egner-viser av Thorbjørn Egner. I denne boken er mange av Thorbjørn Egners fineste og morsomste sanger samlet. Flere av disse sangene er i dag blitt en naturlig del av våre mest kjære og tradisjonsrike sangskatter.” (<https://bokbamsen.no/boktips/sangboker/>; lesedato 27.09.25)

“For barn og unge var sangtekster en viktig del av den nasjonale traumbearbeidingen etter 22. juli. [...] Det nasjonale, kollektive traumet behandles på ulike måter i sanglyrikken for barn og unge, sier førsteamanuensis Åse Marie Ommundsen ved Institutt for grunnskole og faglærerutdanning. [...] Sanglyrikken ble fremført ved rosetog og minnemarkeringer. Slik fikk sangene plass i vårt kollektive minne, som trøst, protest og som katalysator for følelser. - Sanglyrikken ble et frigjørende nasjonsbyggende prosjekt der vi samles om verdier som inkluderer felleskap, samhold, demokrati og åpenhet, sier Ommundsen. Også i sangtekster snakkes det om ondskaper uten å bruke gjerningsmannens navn, men det er også eksempler på problematisering av at ondskaper bare finnes hos “de andre”. - Sanglyrikken etter 22. juli etablerte et “vi” som ble rammet av terroren. [...] “Til ungdommen” av Nordahl Grieg endret sin målgruppe fra voksne til barn og ungdom. - Samtidig er Ole Paus sin sang “Mitt lille land” nesten blitt nasjonalsang til bruk i nasjonal traumbearbeiding. Teksten knytter norsk identitet tett sammen med det norske landskapet. “Some die young” med den svenskiranske popartisten Laleh er blitt en 22. juli-låt. Sangen handler om å miste noen man er glad i, men budskapet er at man likevel ikke må gi opp håpet.” (<http://www.hioa.no/Aktuelle-saker/Sangtekster-bearbeider-traumer-for-barn>; lesedato 27.01.14)

“Allerede om kvelden 22. juli ble et sitat av Nordahl Grieg spredd på sosiale medier: “Vi er så få her i landet. Hver fallen er bror og venn”. Grieg har vært nasjonalskalden siden. Dikterens antifascistiske “Til ungdommen” fra 1936, som har vært viktig i AUF og som fikk en ny vekt og funksjon da de flyktende fra Utøya sang den sammen mens de svømte vekk, har vært avsungenet og resitert ved en rekke anledninger.” (Dagbladet 4. august 2011 s. 60)

En slager er en sang (eller melodi) som blir svært populær, og som i noen tilfeller forblir populær i mange år. “I ei minneverdig setning har den katalanske forfatteren Manuel Vázquez Montalbán sagt det slik: “Slageren er eit fullkomme narrativt system som kan fortelja heile Madame Bovary og Krig og fred på tre minuttar og trettitre sekund.” ” (Kjartan Fløgstad i *Morgenbladet* 13.–19. april 2018 s. 32)

Se også <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/nasjonalsang.pdf> og <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/vise.pdf>

Sangbok

(_sjanger) Visebok og lignende. Det finnes en lang rekke sjangrer, f.eks. arbeidingsangbok, speidersangbok, korsangbok og skolesangbok.

“When we peer back at the origins of poetry in the European vernaculars, often we can go no further than poems collected into codices that are called songbooks: these are known in French as *chansonniers*, in German as *Liederhandschriften*, and in Spanish as *cancioneros*. Songbooks embody the beginnings of these great lyric traditions, and the choices made in gathering them into codices undoubtedly shaped the history of later poetry in these languages. [...] this foundational genre [...] songbooks establish expectations of the poem, the poet, and lyric poetry itself.” (Marisa Galvez i <https://www.examenapium.it/cs/biblio/Galvez2012.pdf>; lesedato 03.12.25)

“In her monograph, *Songbook: How Lyrics Became Poetry in Medieval Europe* [2012], Marisa Galvez focuses on the nature and purpose of the songbook and the ways in which medieval songbooks work to establish expectations about the poets and lyrics within their pages. [...] In her book’s introduction, Galvez offers a theory of the songbook as an emergent genre that establishes a particular horizon of expectations for its readers. Galvez defines the genre of the songbook as a multiauthor and anonymous lyric anthology that displays an overriding organizational principle (that is, it functions as a collection).” (<https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/674634>; lesedato 03.12.25)

“Mads Hansen Berg (1865-1955) var en norsk skolemann og sangpedagog. Han ga ut *Skolens sangbok* på Aschehougs forlag i 1914. Boken dominerte sangundervisningen i norsk skole i mange år. Boken kom i mange utgaver; nynorsk-

utgaven kom ut under tittelen *Skulesongbok*, samlet opplag for begge utgavene skal ha vært rundt 1 million bøker. Førsteutgaven som kom i 1914 under tittelen *Skolens sangbok / samlet av Mads Berg*, hadde 160 sider med sangtekster og noter for en- og tostemmige melodier. En ny utvidet utgave i 1929 hadde 199 sider. Samme året kom det ut et tillegg; *Tillegg til Mads Berg: Skolens sangbok med metodiske anvisninger for sangundervisningen samt en del trestemmige sanger*, på 32 sider. Dette tillegget ble seinere tatt inn som en del av boken. I 1933 var boken kommet ut i 342 000 eksemplarer, den hadde da 231 sider med illustrasjoner. Utgavene fra 1940 hadde 256 sider musikk og en tilleggsdel på 29 sider. Dette året kom sangboken i to målformer; bokmål og nynorsk. I 1954 kom en ny utgave ved Arnfinn og Åse Klakegg: *Skolens sangbok : med metodisk rettleiding for undervisning i sang og musikk / Mads Berg*. Mads Berg komponerte også sanger, blant annet melodiene til Margrethe Munthes sang “Jeg snører min sekk” og “Ein småfugl sat” av Elias Blix. I forordet til første opplag står det: “De gamle folkeviser og stev bærer bud fra en tid da sangen i Norden levde frisk paa folkemunde. Det var at ønske at vi igjen kunde bli “et syngende folk”, som langt mere end nu søkte glæde og adspredelse i den sang- og melodiskat vi eier. Kan denne sangbok i nogen grad bidra hertil er hensigten oppnaadd.” Boka kom i et opplag på 40.000, hadde 189 sider og kostet 0,60 øre.” (<http://musikkrom.wikispaces.com/Mads+Berg>; lesedato 27.09.13)

Speidersangboka har kommet i mange utgaver og opplag. “1914: Norsk Speidergutt-Forbund går i gang med å samle speidersangene, med tanke på å lage en egen speidersangbok. [...] “Sangboken” er nu ferdig og at den er grei og praktisk blev bevist på distriktsmøtet i Kristiania, 20. mars. Den gik som varmt hvetebrød, og alle speidere maa ha den. Formatet er ikke større end at det gaar i vestelommen, og allikevel indeholder den 115 sange. Bindet er speiderfarvet med liljen og motto i guld. - Prisen kr. 0,25 skal ikke skræmme. [...] Omkring 1920: Etter hvert kom også Melodibok til sangbok for Norsk Speidergutt-Forbund, for at ledere og speidere kunne lære sangene i *Speidersangboka* som de ikke kunne. [...] Melodibok for *Speidersangboka* med noter til speidersangene ble gitt ut av Norsk Speidergutt-Forbund i 1920-årene. [...] *Speidersangboka* var en liten hendig sak “alle” hadde med på speidertur og til aftenens leirbål. Fortsatt er denne gamle tradisjonen i hevd og *Speidersangboka* har kommet ut i en fellesutgave fra dagens to forbund, Norges KFUK-KFUM-speidere og Norges speiderforbund. En del speidergrupper hadde sterke sangtradisjoner og egne leir-trubadurer, slik at de valgte å lage egne sangbøker. I Fredrikstad er en av disse som fortsatt har egne sangbøkene som blir holdt i hevd.” (<https://leksikon.speidermuseet.no/wiki/Speidersangboka>; lesedato 24.04.26) Andre speidersangbøker var f.eks. *Ulvesang* (1960) utgitt av Norges KFUM-speidere; *Meisesang* (1964) utgitt av Fellesrådet for speiderpiker; *Meise- og Ulvesangbok* (1983) utgitt av Norges KFUK-speidere og Norges KFUM-speidere; *Sangbok St. Georgsgildene* (2014) utgitt av St. Georgsgildene.

Andre eksempler:

Margrethe Munthe: *Kom skal vi synge! 1–3* (1905-18)

Den norske totalavholdsforening: *Sangbok for avholdsfolk* (1916)

Karl Kjelstrup: *Sangbok for helg og heim* (1929)

Arbeidernes opplysningsforbund: *Syng – i arbeid og fest* (1945)

Solidaritetskomiteen for Vietnam: *Syng høyere enn bombedrønnene* (1972)

Iver Jåks: *Láv'lagir'ji: Samisk sangbok* (1975)

Anonym redaktør: *Raud Front!: Revolusjonære arbeidarsongar* (1977)

Astrid Holen (red.): *Den store barnesangboka* (1985)

Gunda Djupvik: *Løvebrølet!: Oslo-studentenes sangbok* (1992)

Norges bondekvinnelag: *Sangbok* (1995)

Sølvin Refvik: *Alle tiders sangbok: Sangbok for ungdomstrinnet* (1995)

Terje Formoe og Egil Nyhus: *Kaptein Sabeltanns store sangbok* (1996)

Vidar Sandbeck: *Øst for sol og vest for måne ...* (1998) – 171 av Sandbecks viser med noter og besifring

Karen Marie Vinje og Sigrun Sæbø Kapsberger: *Godnattsangboka* (2000)

Morten Myklebust: *Den lille traktoren Gråtass: Sangbok* (2002)

Odd Nordstoga: *Songfuggel i karmen* (2007)

Velle Espeland: *Norsk by- og bygdesongbok* (2007)

Jahn Teigen: *Sangbok med gitarakkorder, besifring, noter og tekster* (2010)

Ola Bremnes (red.): *Nordnorsk sangbok: Fra Petter Dass til Moddi* (2016)

Hans Kuhn har skrevet boka *Defining a Nation in Song: Danish Patriotic Songs in Songbooks of the Period 1832-1870* (1990). “Hvad der især har fascineret Kuhn, er det fænomen, at der i en nation med mindre end halvanden million indbyggere (i 1830erne og 40erne) hvert år var basis for at udgive mange sangbøger med overvejende patriotisk indhold. Selv for en befolkning, hvor “amateur singing” var den måske ivrigst og bredest dyrkede kulturform, er dette udbud af nationale sange

bemærkelsesværdigt. Som Hans Kuhn ser det, kan den nationale sangskat i vid udstrækning opfattes som en nøgle til dansk selvforståelse i denne periode, hvor de voldsomme udenrigs- og indenrigspolitiske forandringer måtte integreres og finde et “fælles” udtryk. Skal titlen tages for pålydende, er der tale om intet mindre end “defining a nation in song”. [...] er det i kraft af det brede udvalg af sangbøger lykkedes Hans Kuhn at komme nærmere et realistisk billede af, hvilke udtryk nationalfølelsen fik i befolkningens sang.” (Kirsten Sass Bak i https://www.dym.dk/dym_pdf_files/volume_20/volume_20_089_091.pdf; lesedato 06.02.26)

I årene 1848-1850 og 1864 var det kriger mellom Danmark og Preussen, som gjaldt hvem hertugdømmene Slesvig og Holstein skulle tilhøre. “The outbreak of the First Slesvig War in 1848, after more than three decades of peace, led to an extraordinary production of songs and songbooks, to be used by soldiers and their relatives at home. [...] the first and most successful of the wartime songbooks which, with changes and additions, long outlived both the First and the Second Slesvig Wars, its tenth edition appearing in 1875. It was also the songbook that Hans Christian Andersen, a peaceful man by nature, was fond of distributing. [...] [de danske soldatene] were taken completely by surprise when the Germans attacked them om Easter morning, and they had to beat a hasty retreat. In our songbook, this event is commemorated by two songs, Ploug’s ‘Slaget ved Slesvig’ (‘The battle at Slesvig’) and Grundtvig’s ‘Dansk Trøstesang’ (‘Danish song of comfort’) [...] special songbooks for use in wartime, both in the field and by the civilian population. That these published songs were also the most popular songs among the soldiers does not necessarily follow” (Hans Kuhn i https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/zbirnyky/2009/35_ibk.pdf; lesedato 06.02.26).

“Danskene tror fortsatt på sangens samlende kraft. Da “Højskolesangbogen” nylig kom ut i sin 19. utgave siden 1894, var det en nasjonal begivenhet. Vi snakker om en varslet bestselger med et førsteopplag på 120.000. Fire dager etter lansering kunne Højskolernes Forening melde om 75.000 solgte eksemplarer. Den danske sangtradisjon har rot i en folkelig intellektuell kultur som høyskolesangboka er selve symbolet på. Det syngende menneske har en egen status i Danmark. Hun er mer enn bare en passiv leser, hun er en mikrokunstner, for fellessang er *anvendt lyrikk* i det offentlige rom. [...] I 2018 sendte Danmarks Radio programmet “Live fra Højskolesangbogen” med 12 timers uavbrutt fellessang, og en halv million seere fulgte med. Ikke overraskende har danskenes sosiale vaksine mot korona – og forbud mot korsang – vært fellessang på tv. Under første lockdown i mars ble DR-serien “Fællessang – hver for seg” en stor suksess, som passende nok kjører i sesong to nå under andre lockdown. Hvor vidt den type nasjonal karaoke med bilder fra de tusen hjem er dypt rørende eller tå-krummende pinlig, avhenger nok av øret som hører, men fenomenets familiære raushet kan ingen ta fra dem.” (Henrik K. Pedersen i *Klassekampens* bokmagasin 19. desember 2020 s. 10)

I naziperioden i Tyskland på 1930-tallet og fram til slutten av krigen i 1945 ble det utgitt nazistiske sangbøker (Nationalsozialistische Liederbücher). Felles sang i

skolene og i Hitlerjugend skulle styrke nasjonalfølelsen og kampmoralen, og propagandere for den nazistiske ideologien og for at krig var nødvendig. Et typisk eksempel er Georg Blumensaats bok *Sang om Tyskland (Lied über Deutschland)*, som kom i flere opplag fra i 1936 til 1941 (<https://hdgoe.at/ns-liederbuecher>; lesedato 24.04.26).

“Den gamle norske sangskatten ble et våpen på begge sider av fronten. NS-Norge agiterte for sin sak: *Det Nye Norges Sangbok*. Motstands-Norge mobiliserte for sin sak: *Jøssing-sanger og viser*. Dødsfiender sloss med livet som pant og sang sine hjerter ut. Hvor var grenseoppgangen mellom sviker og patriot når tonene talte? *Det Nye Norges Sangbok* inneholder 166 sanger, systematisk ordnet i fem deler, utgitt i 1943: Nasjonalsanger, Landet og Heimen, Folkeviser, Kampsanger, Litt av hvert. *Jøssingsanger- og viser* inneholder 69 sanger, samlet i fredsåret 1945, alle med anonymiserte tekster til kjente og kjære melodier. Her kan vi følge krigsårenes hverdagspulsslag tett på, like fra den første tidens okkupasjons-mørke til gryende håp og fram til grenseløs fredsglede.” (Jon-Roar Bjørkvold i <https://www.freidig.no/bok/med-musiske-vaapen/>; lesedato 24.04.26)

“As early as the 1830s, abolitionists including William Lloyd Garrison and Maria Weston published antislavery hymnbooks, and in the context of labor activism, *The Little Red Songbook* circulated and went through numerous editions [...] While these texts were intended to guide and inform protest singing, the songbook genre took on documentary and memorial purposes as well and often included images in addition to songs and text. For example, by the 1960s Oak Publications in New York was regularly publishing multimodal songbooks including *Born with the Blues* and *Hard-Hitting Songs for Hard-Hit People* [...] weaving songs with photographs, drawings, and narratives. These texts often serve memorial ends through a range of features including careful collections of songs around a theme or musical genre, images of singers, musicians, and geographic contexts of songs, and testimonies and first-person accounts describing performances of songs. As a multimodal songbook, *Freedom Is a Constant Struggle* [1968] works to preserve freedom songs as memories of civil rights events and leaders. Like other multimodal songbooks, it includes a range of texts, many of them composed by African American activists. Offering audiences an opportunity to “listen in” and remember what a nonviolent, peaceful civil rights movement accomplished, the book works to show that freedom songs were invaluable to activists in achieving civil rights successes; freedom songs belonged to a nonviolent, spiritual movement” (Elizabeth Ellis Miller i <https://www.jstor.org/stable/pdf/26773409.pdf>; lesedato 03.12.25).

En sanglekbok samler sanger og forklaringer av bevegelser/leker som foregår samtidig med sangene. Noen sangleker har vært populære blant barn gjennom mange generasjoner, f.eks. “Slå på ring”, “Bjørnen sover”, “Ta den ring ...” og “Bro, bro brille”. Sigrun Sæbø Kapsberger ga i 1993 ut *Sanglekboka* med sine egne illustrasjoner. Boka ble omtalt slik av forlaget: “Sanglekboka tilbyr en samling av

sangleker, komplett med sangnoter, besifring og tekster. Hver lek er nøye beskrevet for enkel utførelse. Boken er også rikt illustrert, noe som gjør den både informativ og visuelt tiltalende for alle som ønsker å lære mer om sangleker.”

Litteraturliste (for hele leksikonet): <https://www.litteraturogmedieleksikon.no/gallery/litteraturliste.pdf>

Alle artiklene i leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>